

EDUSKUNNAN SOSIAALI- JA TERVEYSVALIOKUNTA

Asiantuntijalausunto 14.11.2023

Asia: HE 74/2023 vp Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi yleisestä asumistuesta annetun lain muuttamisesta

Hallituksen esityksessä (HE 74/2023) esitetään muutoksia lakiin yleisestä asumistuesta. Hallituksen esityksessä esitetään asumistuen korvausprosentin laskemista nykyisestä 80 prosentista 70 prosenttiin, asumistuen maksamisen lopettamista omistusasuntoihin, Helsingin yhdistämistä samaan kuntaryhmään muun pääkaupunkiseudun kanssa, ansiotulovähennyksen (ns. suojaosan) lakikauttamista, perusomavastuun korottamista sekä perusomavastuuseen vaikuttavaa aikuisten ja lasten kertoimien muuttamista. Keskitymme tässä lausunnossa erityisesti lakimuutosten lapsiperheitä koskeviin vaikutuksiin.

Asumistuen muutokset vaikuttaisivat 167 000 lapseen

Asumistuen saajista noin 20 prosenttia on lapsiperheitä. Lukumäärällisesti kyse on yli 80 000 lapsiperheestä. Kotitaloustyyppin mukaan tarkasteltuna yksinhuoltajilla (15 % kaikista asumistuen saajista) asumistuen saaminen on yleisempää kuin kahden aikuisen kotitalouksilla (6 % kaikista asumistuen saajista). Omistus-asuntoon asumistukea saavista lapsiperheiden osuus kaikista asumistukea saavista kotitalouksista on merkittävä, noin 40 prosenttia. Asumistuen muutokset vaikuttaisivat 167 000 lapseen, joista yli 100 000 asuu yhden aikuisen kotitaloudessa.

Toimeentulotuen saajien määrä kasvaa

Muutosten seurauksena yli 23 prosenttia kahden aikuisen lapsiperheistä putoaisi kokonaan asumistuelta ja keskimääräinen tuen lasku olisi 140 euroa kuukaudessa. Keskimäärin asumistuki pienenesi kahden aikuisen lapsiperheissä 29 prosenttia. Yksinhuoltajista asumistuelta putoaisi 15 prosenttia, keskimääräisen vähennyksen ollessa 111 euroa kuukaudessa. Tämä tarkoittaisi tuen pienenemistä 25 prosentilla asumistukea saavista yksinhuoltajakotitalouksista.

Muutoksen suuruuteen vaikuttaa kuitenkin kotitalouden koko, asuinpaikka, tulot ja asumismenot. Esityksessä todetaan muutosten vaikuttavan kaikkiin yleistä asumistukea saaviin, mutta toimeentulotukea saavilla asumistuen pieneneminen kompensoidaan toimeentulotuesta. Esityksessä todetaan Kelan arvioineen toimeentulotuen saajien määrän kasvavan muutosten myötä noin 15 000 kotitaloudella. Arviot ovat staattisia eivätkä huomioi mahdollisia työllisyysvaikutuksia, joita muutoksilla olisi.

Työllisyysvaikutukset vähäisiä

Muutosten arvioidaan parantavan taloudellisia kannustimia ottaa vastaan koko-aikainen työ. Samalla kuitenkin kannustimet osa-aikatyön tekemiselle heikenevät. Erityisesti ns. suojaosan on havaittu kasvattaneen osa-aikaisen työn tekemistä, mutta ei vaikuttaneen kokoaikaiseen työllistymiseen. Suojaosan poistolla kannustetaan kokoaikaisen työn vastaanottamiseen, mutta samalla heikennetään osa-aikaisen työn vastaanottamista. On mahdollista, että esimerkiksi yksinhuoltajien tai osatyökykyisten henkilöiden mahdollisuudet työllistyä heikenevät. Hallituksen esityksessä ei arvioida esityksen tarkkoja vaikutuksia työllisyyteen, mutta arvioidaan työllisyysvaikutusten jäävän vähäisiksi.

Muutokset lisäävät ja syventävät lapsiperheiden pienituloisuutta

Kokonaisuudessaan hallituksen esityksessä ehdotetut muutokset lakiin yleisestä asumistuesta heikentävät merkittävästi pienituloisten asumistukea saavien lapsiperheiden taloudellista tilannetta. Hallituksen esityksen vaikutusarviot ovat puutteelliset, sillä niissä ei ole arvioitu muutosehdotuksen vaikutusta tulonjakoon tai pienituloisuuteen. On kuitenkin syytä uskoa muutosten lisäävän ja syventävän lapsiperheiden pienituloisuutta.

Pienituloisuuden lisääntyminen on huolestuttavaa, sillä Suomi on sitoutunut vähentämään köyhyys- tai syrjäytymisriskissä olevien määrää 100 000 hengellä (33 000 lapsella) vuoteen 2030 mennessä. Yksinhuoltajakotitalouksien osalta muutokset saattaisivat lisätä jo entuudestaan korkeaa pienituloisuuden astetta. Toimeentulotukea saavien kotitalouksien määrän kasvua voidaan pitää negatiivisena kehityskulkuna. Toimeentulotukeen usein sisältyy merkittäviä kannustinongelmia, sekä usein myös stigmaa ja häpeää. Yhtä lailla negatiivisena muutoksena voidaan pitää jo entuudestaan toimeentulotukea saavien kotitalouksien entistä suurempaa tukeutumisesta toimeentulotukeen. Asumistukeen

kohdistuvat leikkaukset yhdessä muiden hallituksen esittämien sosiaaliturva-
leikkausten kanssa tulevat lisäämään ja syventämään suomalaisten lapsiper-
heiden köyhyyttä.

Kunnioittavasti

Lauri Mäkinen

Projektitutkija

Itsenäisyyden juhlavuoden lastensäätiö